نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره ششم، پاییز ۱۴۰۱، شماره سوم، صفحات ۳۷۳ تا ۳۷۴

پیش‌گفتار

الگوهای الهام‌بخش در خدمات اجتماعی، در منابع اسلامی

حجت‌الاسلام محسن قرائتی[1*]

۱. *نویسنده مسئول: رییس ستاد اقامه نماز

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۹/۱۱ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۹/۲۱

معرفی الگو و توجّه به کمالات دیگران و تجلیل از بزرگان، یکی از شیوه‌های تربیت و بهترین روش تبلیغ است. قرآن اشاره بر این دارد که ما باید هر کدام الگو و حسنه باشیم، اگر کسی نمازنخواند در عمل او را دعوت به نماز کنیم.

الگو در عربی به معنای اسوه است و در قرآن کریم ۲ بار به این مطلب اشاره شده، یکی در باره حضرت ابراهیم (ع) و دیگری در مورد حضرت محمد مصطفی صلی‌الله علیه‌وآله (ص). در این نوشته کوتاه با بهره‌گیری از آیات الهی، معیارها و مصادیق الگوهایی که شایسته الهام گرفتن در مسئولیت‌های مهم اجتماعی، نظیر تأمین، پاسداشت، و ارتقای سلامت جامعه، هستند، ارائه شده است. مراجعه به تفاسیر و روایات معتبر اسلامی، برای شناخت عمیق‌تر الگوها، توصیه می‌شود.

پیامبر اکرم (ص) الگوی همه خوبی‌ها و کمالات

خداوند در آیه ۲۱ سوره مبارکه احزاب فرموده است: «همانا برای شما در (سیره) رسول خدا الگو و سرمشقی نیکوست، (البتّه) برای کسانی که به خدا و روز قیامت امید دارند و خدا را بسیار یاد می‌کنند». کسانی می توانند از این الگوی تام و تمام پیروی نمایند که قلبشان سرشار از ایمان و یاد خدا باشد. اسوه بودن پیامبر دائمی است و در همه زمینه‌ها، بهترین الگو برای مؤمنان است. آن حضرت در کمالاتی نظیر «شجاعت»؛ «سخاوت»؛ «زهد»؛ «علم»: «صبر و استقامت»؛ «بذل و ایثار»؛ «پاکدامنی»؛ «اخلاص»؛ «توحید و تسلیم الهی»؛ «عفو و رحمت»؛ «عبادت»؛ «بهداشت و نظافت»؛ و سایر فضیلت‌های انسانی، سرآمد همه اهل عالم و بندگان درگاه الهی هستند.

اهل بیت علیهم‌السلام، الگوی اخلاص و ایثار

به روایت شیخ طوسی رحمه‌الله و به نقل از مفسرین خاصه و عامه «سوره مبارکه انسان»، درباره علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم‌السلام نازل شده است، زیرا آنان مسکین و یتیم و اسیر را در سه شب با افطار خود سیر کردند و خود گرسنه ماندند و خداوند با این آیات آن‌ها را ستایش فرمود و این سوره را به خاطر آن‌ها نازل گردانید: در آیه ۸ فرموده است: «...و غذای خود را با آن که دوستش دارند، به بینوا و یتیم و اسیر می‌دهند. (و می‌گویند:) ما برای رضای خدا به شما طعام می‌دهیم و از شما پاداش و تشکّری نمی‌خواهیم...». آنچه به عمل ارزش می‌دهد، انگیزه خالصانه و اخلاص در عمل است.

امام حسین علیه‌السلام (ع) الگوی مبارزه با ظلم و ستم

امام حسین (ع) فرمود: «من شهادت را سعادت می‌دانم». در روایات اسلامی در روایات امام حسین (ع) به عنوان الگو معرفی شده است و حدود ۳۰ تا ۴۰ آیه قرآن نیز بر این امر دلالت دارد. آن حضرت در کربلا در نوک همه قله‌ها و همه فضیلت‌های اسلامی ظهور و بروز داشته است. این ویژگی‌ها، که به درجات در اصحاب وفادار و اهل بیت فداکار آن حضرت نیز متجلی شد، تا ابد عالم را از انوار هدایت‌گر خود بهره مند ساخت. آیا کسی محبوب‌تر از امام حسین (ع) و پیغمبر (ص) و ائمه اطهار علیهم‌السلام وجود دارد ؟ خداوند در قرآن می‌فرماید: «ما، نجات و سعادت در سرای آخرت را (تنها) برای کسانی قرار می‌دهیم که خواستار برتری و فساد در زمین نباشند و سرانجام، (رستگاری) از آن پرهیزکاران است؛ (آیه۸۳ سوره مبارکه قصص)». الگو و مقتدای بی‌بدیل همه شهیدان در طول تاریخ و از جمله شهیدان سلامت در این روزگار، امام حسین (ع) است. نام امام حسین (ع) جاودانی است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا (آیه ۹۶ سوره مبارکه مریم)؛ کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند به‌زودی [خدای] رحمان برای آنان محبتی [در دل‌ها] قرار می دهد». محبوب شدن، رحمتی الهی است که نصیب مؤمنان و صالحان می‌شود و کلید آن ایمان و عمل شایسته است. محبوبیت امام حسین (ع) نزد خلایق، حاصل ایمان عالی و نهایت اخلاص و ایثار در قیام خونین آن بزرگوار و اصحاب و اهل بیت آن حضرت بوده است. نجات امت با تفکر و مکتب امام حسین (ع) آمیخته شده است.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]

حضرت ابراهیم (ع)، الگوی توحید و تسلیم

خداوند در آیه ۴۱ سوره مبارکه مریم می‌فرماید: «و در این کتاب، ابراهیم را یاد کن، که او پیامبری راستگو و راست کردار بود». کلمه «صدیق» هم به کسی گفته می‌شود که حقّ را بسیار تصدیق می‌کند و هم به کسی که تمام گفتار و رفتارش براساس صداقت است. هر چه می‌گوید عمل می‌کند و هر چه عمل می‌کند می‌گوید. یکی از فضیلت‌های حضرت ابراهیم (ع) که در آیات قرآن به آن اشاره شده، الگو و اسوه بودن آن حضرت الگویی مناسب برای مؤمنان در توحید و شجاعت و برائت در برابر شرک و بت‌پرستی است. همچنین آن حضرت بهترین الگو و اسوه برای امیدواران به خدا و آخرت، و نیایش به درگاه الهی است.

حضرت یوسف، الگوی عفت و پاکدامنی و کارگزار صدیق و امین حکومتی

خداوند یوسف علیه السلام را از مخلَصین و صدیقین و محسنین خوانده و به او حکمت (بینش و بصیرتی که انسان را به حقّ می رساند) و علم داده و تأویل احادیث (علم تعبیر خواب) آموخته، او را برگزیده و نعمت خود را بر او تمام کرده و به صالحینش ملحق ساخته است. پاکدامنی آن حضرت در دشوارترین آزمون و امانتداری و کفایت او در سخت‌ترین شرایط کارگزاری حکومتی، الگوی اهل ایمان معرفی شده است.

همسر فرعون، الگوی صبر و استقامت در ایمان

بر مبنای قرآن و روایات اسلامی، آسیه همسر فرعون، معاصر حضرت موسی (ع) بوده‌است. در نجات **حضرت موسی(ع)** از رود نیل نقش داشت و هنگامی که معجزه عصای آن حضرت را دید، به او ایمان آورد،اگرچه ایمان خود را پنهان کرد. خداوند در آیه ۱۱ سوره مبارکه تحریم فرموده است: «و خداوند برای کسانی که ایمان آورده‌اند، به همسر فرعون مثل زده است. آن گاه که گفت: پروردگارا! برای من نزد خویش در بهشت خانه‌ای بساز و مرا از فرعون و کردار او نجات بده و مرا از گروه ستمگر رهایی بخش». و باز خدا برای مؤمنان (آسیه) همسر فرعون را مَثَل می‌آورد هنگامی که (از شوهر کافرش بیزاری جست و) عرض کرد: بار الها (من از قصر فرعونی و عزت دنیوی او گذشتم) تو خانه ای برای من نزد خود در بهشت بنا کن و مرا از شرّ فرعون (کافر) و کردارش و از قوم ستمکار نجات‌بخش. الگوی مومنین، آسیه همسر فرعون است.

حضرت سلیمان، الگوی حکومت صالحان

خداوند در آیه ۴۱ سوره مبارکه نمل فرموده است: «کسی (به نام آصِف‌بن بَرخیا) که به بخشی از کتاب (الهی) آگاهی داشت (به سلیمان) گفت: من آن (تخت) را قبل از آن که پلکِ چشمت بهم بخورد نزد تو می‌آورم. (سلیمان پذیرفت و او تخت را آورد.) همین که (سلیمان) آن (تخت) را نزد خود مستقرّ دید، (به جای غرور وتکبّر) گفت: این (توانایی وزیر من که مقداری از علم کتاب و اسم اعظم را می‌داند) از لطف پروردگار من است، تا مرا (با این نعمت‌ها) بیازماید که آیا شکرگزارم یا کفران می‌کنم؟ و هر کس شکر کند، قطعاً به سود خویش شکر ورزیده و هر کس کفران نماید (به ضرر خویش گام نهاده، زیرا) پروردگار من (از شکر مردم) بی‌نیاز و کریم است. (بی‌نیازی و کرامت، برای خداوند ذاتی است و هرگز وابسته به شکر یا کفران کسی نیست.) ». نعمت‌های الهی برخاسته از فضل و لطف بی‌پایان خداوند و وسیله بندگی و آزمایشند، نه کامیابی و لذّت‌جویی. اولیای الهی نعمت را از او می‌دانند، حق خود نمی‌دانند و به علم و قدرت خود مغرور نمی‌شوند. دانشگاه و نسل فعلی و آینده، باید استقلال و خودباوری داشته باشد.

نتیجه‌گیری و بازتاب الهام گرفتن از الگوها

یک نفر از کودکان امام حسین (ع) اسیر شد، گفتند حالت چطور است؟ گفت به تعداد شن‌های هستی خدا را شکرگزارم، این ثمره تربیت در مکتب امام حسین (ع) است. اولیای خدا هر مشکلی را نعمت می‌دانند، چه بسا حوادثی رخ می‌دهد، تا جلوی حوادث بزرگتر را بگیرد، بنده باید در هر لحظه شاکر خداوند باشد. تلخی‌ها مشکلات هست، با خدا زود قهر نکنیم، زود قضاوت نکنیم، نمازهایتان را جلوی شاگردان بخوانید، همین ریا ثواب است، دانشجو شاید خجالت بکشد بایستد نماز بخواند. خود شما الگو باشید برای دانشجویانتان. دانشجویان اگر سؤال داشتند پاسخگو باشید. دانشجو پر از سؤال و سرشار از شبهه است. اگر می‌توانید پاسخ دهید، اگر نمی‌دانید یا نمی‌توانید جواب درست بدهید، از یک اسلام‌شناس سؤال کنید و پاسخگو باشید، جدی بگیرید، از انحرافات نجاتش بدهید. اگر جایی مشکلی هست، قصور و تقصیری انجام شده، اقرار کنید، توجیه نکنید، چون توجیه کردن حماقت، تضعیف کردن جنایت، و کمک کردن رسالت است. کمبودها را اصلاح کنیم. کتاب‌های خوب بخوانید، توضیحات درست و انتقاد به‌جا داشته باشید. هر کسی می‌تواند بهترین باشد، صابر باشید، « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ (آیه ۱۳۶ سوره مبارکه نساء)»، تو که اهل ایمان هستی ایمانت را قوی کن.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15]